

Тема 3. Русь-Україна (Київська держава)

Східнослов'янські племена на території України: поляни (р. Дніпро), сіверяни (р. Десна), деревліани (рр. Прип'ять, Тетерев), дуліби та волиняни (Волинь), білі хорвати (Карпати), уличі та тиверці (рр. Південний Буг, Дністер).

У IX ст. формуються центри східнослов'янських племен: Північний центр Славія (Новгород); Південний центр Куявія (Київ)

У IX ст. у Новгороді правлять варяги на чолі з Рюриком. Рюрик помирає, його син Ігор був малолітнім, тому править воєвода Олег.

У Києві править князь Аскольд (можливо разом із Діром). У 860 р. Аскольд здійснив військовий походи на Візантію і першим з Руських князів особисто прийняв християнство та уклав з Візантією перший відомий договір.

У 882 р. новгородський князь Олег вбиває Аскольда і об'єднує Новгородську і Київську землі, утворюється Київська держава.

Правління князя Олега (882-912)

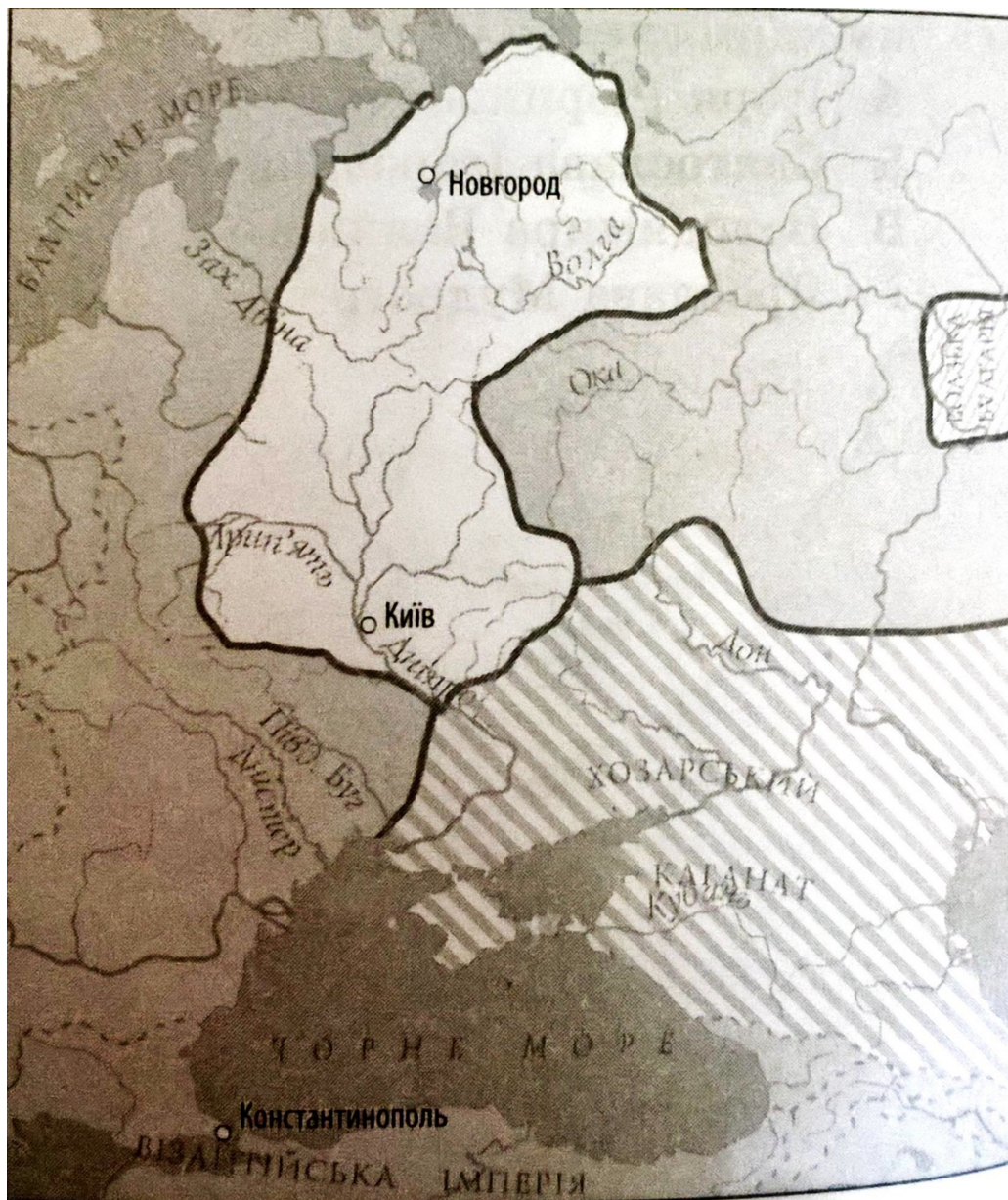
У 907 р. та 911 р. Олег здійснив вдалі походи на Візантію. Був підписаний вигідний для русичів дипломатичний договір.

Правління князя Ігоря (912-945)

Ігор – син Рюрика. У 941 та 944 р. Ігор здійснив *невдалі* походи на Візантію, кораблі Ігоря були спалені «грецьким вогнем». У 945 р. під час полюддя відбулося повстання деревлян, які стратили Ігоря.

Правління жінки Ігоря княгині Ольги (945-964)

Спалила столицю деревлян м. Іскоростень. Провела перші реформи: упорядкувала процес збирання данини, поділила державу на погости, визначила уроки (розмір данини). У 955-957 рр. Ольга здійснила мирний візит у Візантію і особисто прийняла християнство.

Територія Русі за Олега, Ігоря та Ольги (до Святослава)

Правління князя-воїна Святослава (964-972), сина Ігоря та Ольги

У **964-66 рр.** здійснює **«східний похід»**, під час якого знищує **Хозарський каганат**. У **968-969 рр.** вдало воює з Дунайською Болгарією. У **971 р.** військо Святослава зазнає поразки від візантійців в битві під **Доростолом**. У **972 р.** Святослав був убитий печенігами. Протягом **977-980 рр.** тривають міжусобні війни за владу між синами Святослава. Перемогу здобув молодший син **Володимир**.

Походи князя Святослава

Правління князя Володимира Великого (980 – 1015)

Починається період **розквіту Київської Русі**. **Приєднав Червенські міста** (західна Україна) і завершив **об'єднання всіх східнослов'янських племен**. Провів реформи: **адміністративну**, **військову**, запровадив зведення законів **усного звичаєвого права – «Устав земляний»**; розпочав політику **«шлюбної» дипломатії**; карбував **перші гроші**; спробував реформувати язичництво; у **988 р.** Володимир **ОХРЕСТИВ** Русь; запроваджує **шкільне** навчання. Будує **Десятинну церкву Богородиці** в Києві - першу кам'яну церкви на Русі. Помирає у **1015 р.** Протягом 1015-1019 рр. на Русі тривають міжусобні війни між синами Володимира. Перемагає Ярослав.

Територія Червенських міст, яку приєднав князь Володимир Великий

Правління князя Ярослава Мудрого (1019 – 1054)

Ярослав править разом із братом Мстиславом (дуумвірат). У **1036 р.** Мстислав помирає і Ярослав стає єдиним правителем Русі. Будував оборонні міста (м. Юр'єв). У **1036 р.** остаточно **розгромив печенігів**, і на честь перемоги у **1037 р.** побудував **собор святої Софії**. У **1036 р.** складено збірник законів **«Руська правда»**. Побудував **Золоті Ворота** в Києві та **бібліотеку** при **соборі святої Софії**. У **1037 р.** була заснована **Київська церковна митрополія**. Перед смертю Ярослав склав заповіт, за яким поділив державу між синами. Помер у **1054 р.**

Територія Київської держави за правління Ярослава

Поступове ослаблення Русі. Правління Ярославичів (синів Ярослава Мудрого)

Після смерті Ярослава три його старші сини Ізяслав, Святослав і Всеволод утворили тріумвірат. У 1068 р. Ярославичі зазнають поразки від половців на р. Альта. У 1097 р. у м. Любеч відбувся з'їзд князів, на якому вирішувалися питання боротьби з половцями, припинення чвар між князями. Було запроваджене право вотчини. Ініціатором з'їзду був перейславський князь Володимир Мономах.

Правління Володимира Мономаха (1113 – 1125) та Мстислава Великого (1125 – 1132)

У 1113 р. на київський престол був запрошений перейславський князь Володимир Мономах, який припинив князівські чвари на Русі. Вдало воював з половцями. Написав «Повчання дітям». Після смерті править його син Мстислав Великий, який продовжував політику батька. Після смерті Мстислава у 1132 р. Київська держава остаточно роздробилась на окремі частини.

Феодална роздробленість Русі

Причини: велика територія держави; самостійність великих феодалів; відсутність чіткого механізму спадкоємності князівської влади.

На території сучасної України утворюється Київське, Чернігівське, Переяславське, Тмутараканське, Волинське й Галицьке князівства. З кінця XII ст. (1187 р.) для позначення південних земель Русі вживається назва Україна. У 1185 р. відбулася битва русичів з половцями, що стала сюжетом відомого епосу «Слово о полку Ігоревім». Імовірно, «Слово о полку Ігоревім» було написано в 1187 р.

Утворення Галицького князівства

Галицькі землі вибороли собі незалежність від Києва наприкінці XI ст. У 1141 - 1152 рр. галицькі землі були об'єднані Володимирком Володаровичем в єдине удільне Галицьке князівство зі столицею в м. Галич. За правління сина Володимирка Ярослава Осмомисла (1153 – 1187) Галицьке князівство розквітло, досягло найбільшої могутності й поставило під свій контроль землі сучасної Молдови і Придунав'я. Галицьке князівство характеризується сильною владою місцевих бояр.

Політичний устрій Київської держави

Монархія. На ранньому етапі вся влада перебувала в руках Київського князя із роду Рюриковичів. Князі спиралися на дружину (військо). Князь радився з боярською радою. У кінці XI ст. Київська Русь поступово перетворюється на федеративну монархію.

Соціальна структура суспільства Київської держави (Русі-України)

На верхньому щаблі суспільства були князі з роду Рюриковичів. Далі йшли бояри. До нижньої верстви належали смерди – вільні селяни, залежні селяни (закупи, рядовичі). Найнижчою категорією були раби - челядь або холопи.

Економіка Київської держави (Русі-України)

В економіці Київської держави панувало натуральне господарство. Основне заняття русичів – землеробство. Найбільший торговий шлях, який проходив через руські землі – «із варяг у греки» - від варягів через Балтійське море по Дніпру в Чорне Море до греків.

Культура Київської держави

Формується під впливом візантійської культури, східного християнства (православ'я) та власних слов'янських традицій.

Перші школи відкривалися при Володимирі Великому. Ярослав Мудрий організував у Софіївському соборі першу бібліотеку.

Архітектура режставлена храмами: Десятинна церква (988-996 рр.), Софіївський собор (1036 р., Київ), Спасо-Преображенський собор (1036 р., Чернігів) та ін.

Живопис представлений фресками, мозаїкою, іконописом та книжковою мініатюрою.

Пам'ятки писемності: «Слово про закон і благодать» (≈ 1050р., Іларіон), «Повість минулих літ» (1113 р. Нестор), «Повчання дітям» (1117 р., Володимир Мономах), «Слово о полку Ігоревім» (1187 р.), «Печерський Патерик» (XIII ст.), Остромирове Євангеліє (1056-1057 рр.), «Ізборники» Святослава (друга пол. XI ст.)